СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

KreativEU
Knowledge & Creativity European University

Международна научно-практическа конференция

90 години дарителство, знание, иновации и устойчиво развитие в СА „Д. А. Ценов" – Свищов

Том I

5-7 ноември 2026 г.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

90 ГОДИНИ ДАРИТЕЛСТВО, ЗНАНИЕ, ИНОВАЦИИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В СА „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

Свищов, 5-7 ноември 2026 г.

Посветена на 90 години от създаването на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ I

Международната научно-практическа конференция е организирана при изпълнение на Административен договор № КП-06-МНФ/23 от 18.08.2026 г. (BNSF-1.010-0023-C01) на Фонд „Научни изследвания“ при МОН по Процедура за подкрепа на международни научни форуми, провеждани в Република България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2026

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Марин Маринов
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – председател
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Любчо Варамезов
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Драгомир Илиев
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Сергей Найденов
Доц. д-р Катя Личева
Проф. д-р Пенка Шишманова
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Михаил Чиприянов
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Теодора Филипова
Ст. преп. Елка Узунова
Ст. преп. д-р Радослав Николов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Здравко Любенов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Красимира Славева
Гл. ас. д-р Асен Божиков
Ст. преп. д-р Венцислав Диков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Атанас Атанасов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Красимир Шишманов
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Танер Исмаилов
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Валентин Милинов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Зорница Петкова

Публикуваните материали са рецензирани по метода на двойно сляпо рецензиране. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете. Фонд „Научни изследвания“ не носи отговорност за съдържанието на докладите, представени на научния форум, както и за съдържанието на рекламните и други материали за него.

ISBN 978-954-23-2686-1 (print)
ISBN 978-954-23-2687-8 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

90 YEARS OF CHARITY, KNOWLEDGE, INNOVATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS - SVISHTOV

Svishtov, 5th - 7th November 2026

Dedicated to the 90th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME I

The International Scientific and Practical Conference was organized in the implementation of Administrative Contract № КП-06-МНФ/23 of August 18, 2026 (BNSF-1.010-0023-C01), awarded by the Bulgarian National Science Fund at the Ministry of Education and Science under the Procedure for Support of International Scientific Forums Held in the Republic of Bulgaria

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2026

PROGRAM COMMITTEE
Assoc. Prof. Marin Marinov, PhD
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Prof. Bozhidar Bozhinov, PhD
Prof. Lyubcho Varamezov, PhD
Assoc. Prof. Margarita Shopova, PhD
Assoc. Prof. Vanya Grigorova, PhD
Assoc. Prof. Rumen Jerusalemov, PhD
Assoc. Prof. Plamen Yordanov, PhD
Assoc. Prof. Dragomir Iliev, PhD
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Sergey Naydenov, PhD
Assoc. Prof. Katya Licheva, PhD
Prof. Penka Shishmanova, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Plamen Petkov, PhD
Assoc. Prof. Pepa Stoykova, PhD
Assoc. Prof. Mihail Chipriyanov, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Teodora Filipova, PhD
Senior Lecturer Elka Uzunova
Senior Lecturer Radoslav Nikolov, PhD

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov. PhD, Chairman
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Prof. Atanas Atanasov, PhD
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Ch. Assist. Prof. Asen Bozhikov, PhD
Sen. Lect. Ventsislav Dikov

EDITORIAL BOARD
Prof. Atanas Atanasov, PhD – Chair
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, PhD
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Assoc. Prof. Taner Ismailov, PhD
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, PhD
Assoc. Prof. Galya Ivanova-Kuzmanova, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Hristo Sirashki, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Valentin Milinov, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Ventsislav Vasilev, PhD
Assoc. Prof. Zornitsa Petkova, PhD

The published materials have been peer-reviewed using the double-blind review method. The authors are solely responsible for the content of the materials, the opinions expressed, the data used, the cited sources, and the linguistic formatting of the texts. The Bulgarian National Science Fund bears no responsibility for the content of the papers presented at the scientific forum, nor for the content of its promotional or other materials.

ISBN 978-954-23-2686-1 (print)
ISBN 978-954-23-2687-8 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ I
ПЛЕНАРНИ ДОКЛАДИ

ЗНАНИЕ, ИНОВАЦИИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В СЪВРЕМЕННОТО ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ – ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Проф. д.н Божидар Божинов 9

PREPARING FUTURE PROFESSIONALS IN BUSINESS SCIENCES FOR THE AI ERA: COMPETENCIES AND CURRICULAR CHALLENGES
Prof., Célio Gonçalo Cardoso Marques, PhD, Senior Technician, MSc, Ana Catarina Gomes Almeida 27

INVESTIGATING GRANGER CAUSALITY BETWEEN GDP-RELATED INDICATORS: EVIDENCE FROM BULGARIA AND ROMANIA
Professor, Alexandru-Lucian Manole, PhD., Professor, Cristian-Marian Barbu, PhD. 43

ФИНАНСИ, ИКОНОМИКС, ЗАСТРАХОВАНЕ И ОСИГУРЯВАНЕ

АНАЛИЗ НА ЦЕНОВИЯ ТРЕНД НА БЪЛГАРСКИТЕ БОРСОВО ТЪРГУВАНИ ТУРИСТИЧЕСКИ ДРУЖЕСТВА, СЛЕД COVID И ПРИ ВОЙНАТА В УКРАЙНА
Проф. д-р Стефан Симеонов, Алексей Гудев, докторант 57

LEASING AS STRATEGIC FINANCING TOOL
Prof. Tatjana Spaseska, PhD, Emilija Gjorgjioska, Aneta Risteska-Jankuloska 64

ФИНАНСОВАТА ГРАМОТНОСТ КАТО ФАКТОР ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ЕНЕРГИЙНАТА БЕДНОСТ И ПРЕХОДА КЪМ НИСКОВЪГЛЕРОДНО ОТОПЛЕНИЕ
Доц. д-р Александрина Александрова 73

РАЗВИТИЕ И ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПАЗАРИ НА БАЛКАНИТЕ: СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ ЗА ПЕРИОДА 2015–2024 Г.
Доц. д-р Венцислав Василев 80

ФИНАНСОВ КОНТРОЛИНГ И БИЗНЕС ОРГАНИЗАЦИИТЕ
Доц. д-р Людмил Кръстев 88

ИКОНОМИЧЕСКА ПРИРОДА НА РАЗХОДИТЕ ВЪВ ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ
Доц. д-р Марин Маринов 93

ГЛОБАЛИЗАЦИЯТА И НЕЙНОТО ВЛИЯНИЕ ВЪРХУ МЕЖДУНАРОДНИТЕ ФИНАНСИ И ИНВЕСТИЦИИТЕ
Доц. д-р Наталия Силичева 102

ПЕРСПЕКТИВИ ПРЕД СИСТЕМАТА ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Николай Нинов 109

ТЕНДЕНЦИИ В ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТТА НА ОСИГУРИТЕЛНИЯ СТАЖ ПРИ МАТЕРИАЛИЗИРАНЕ ПРАВОТО НА ПЕНСИЯ ЗА ОСИГУРИТЕЛЕН СТАЖ И ВЪЗРАСТ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пламен Йорданов, гл. ас. д-р Маргарита Николова 120

ПОЛОВО-ВЪЗРАСТОВИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ПУБЛИЧНОТО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ ПРИ СТАРОСТ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пламен Йорданов, гл. ас. д-р Маргарита Николова 129

ВЛИЯНИЕ НА ОСНОВНИТЕ ФАКТОРИ ВЪРХУ РЕАЛИЗИРАНИЯ ПРЕМИЕН ПРИХОД ПРИ ЗАСТРАХОВАНЕТО НА СГРАДИ И ДОМАШНО ИМУЩЕСТВО
Доц. д-р Румен Ерусалимов 139

БОНУС-МАЛУС СИСТЕМАТА ПРИ ЗАСТРАХОВКАТА „ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ НА АВТОМОБИЛИСТИТЕ“ В БЪЛГАРИЯ – ПРОБЛЕМИ И РЕШЕНИЯ
Доц. д-р Румен Ерусалимов, д-р Николай Илиев 147

ФИСКАЛНА ПОЛИТИКА И МАКРОИКОНОМИЧЕСКА СТАБИЛНОСТ В УСЛОВИЯ НА КРИЗА: ЕМПИРИЧНИ ИЗМЕРЕНИЯ ЗА БЪЛГАРИЯ (2019–2022)
Доц. д-р Танер Исмаилов, доц. д-р Махмут Кадир Ишгювен 155

ЖИЗНЕНИЯТ ЦИКЪЛ НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ КАТО ФАКТОР ЗА ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ НА ТЪРСЕНЕТО НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ПРОДУКТИ
Гл. ас. д-р Анелия Панева 163

ПОТЕНЦИАЛНА РОЛЯ НА ТЕЛЕМАТИЧНИТЕ СИСТЕМИ В ЗАСТРАХОВАНЕТО И ПОДОБРЯВАНЕ НА ПЪТНАТА БЕЗОПАСНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Гл. ас. д-р Валентина Нинова 171

СЪСТОЯНИЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ ПЕНСИОННИ ФОНДОВЕ В БЪЛГАРИЯ И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ИМ ЗА ИЗПЛАЩАНЕ НА АДЕКВАТНИ ПЕНСИИ ЗА РАННО ПЕНСИОНИРАНЕ
Гл. ас. д-р Йордан Йорданов 179

РОЛЯТА НА ИНФЛАЦИЯТА ВЪРХУ ПОКУПАТЕЛНАТА СПОСОБНОСТ НА ДОМАКИНСТВАТА В БЪЛГАРИЯ
Гл. ас. д-р Петя Василева 188

ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПАЗАРА НА ТРУДА
Гл. ас. д-р Таня Илиева 195

ВОЛАТИЛНОСТТА КАТО АКТИВ: АНАЛИЗ НА VIX И ETF АЛТЕРНАТИВИ ЗА ИНВЕСТИТОРИТЕ
Гл. ас. д-р Цветан Павлов 201

СТАБИЛНОСТ НА БЪЛГАРСКИЯ БАНКОВ СЕКТОР В УСЛОВИЯТА НА МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ТУБОЛЕНЦИИ И ПОДГОТОВКА ЗА ЧЛЕНСТО В ЕВРОЗОНАТА
Ас. д-р Рая Драгоева 209

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА АДАПТАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ ПАЗАР НА ТРУДА КЪМ ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ: СРАВНЕНИЕ С ЕС-27
Ас. Велислава Петрова 216

ВЛИЯНИЕТО НА РЕГЛАМЕНТА MICA ВЪРХУ ФИНАНСОВАТА СТАБИЛНОСТ И РИСКОВЕТЕ НА КРИПТО ПАЗАРА В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Д-р Габриела Кръстева 224

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ И УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ ОРГАНИЗАЦИОННАТА РАМКА НА ПЕНСИИТЕ ЗА ОСИГУРИТЕЛЕН СТАЖ И ВЪЗРАСТ В БЪЛГАРИЯ
Д-р Жанета Ангелова 230

ОЦЕНКА НА РИСКОВИЯ ПРОФИЛ НА ПЛАЩАНИЯТА ПО ЗАСТРАХОВКИ „ИМУЩЕСТВО“ И „КАСКО НА МПС“ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПАЗАРИ В ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА ЗА ПЕРИОДА 2015–2024 Г.
Д-р Радка Василева 238

ИСТОРИЯ НА ЕВРОТО: ВЪЗНИКВАНЕ, РАЗВИТИЕ И ЛОГИКА НА ВАЛУТНАТА КОНСТРУКЦИЯ
Докторант Атанаска Минчева 246

ДАНЪЧНИТЕ ОБЛЕКЧЕНИЯ КАТО РЕШЕНИЕ ЗА УСТОЙЧИВОТО ФИНАНСИРАНЕ НА МЛАДЕЖКИТЕ ЦЕНТРОВЕ В БЪЛГАРИЯ
Докторант Ахмед Куйтов 254

ОПТИМИЗИРАНЕ НА ПРОДАЖБИТЕ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ КОМПАНИИ В УСЛОВИЯТА НА ТУРБУЛЕНТНОСТ
Докторант Габриела Спасова 261

СРАВНИТЕЛЕН ПРЕГЛЕД НА МЕТОДИТЕ ЗА ИЗЧИСЛЯВАНЕ НА ПЕНСИЯ ПРИ ПРИЛАГАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ РЕГЛАМЕНТИ И МЕЖДУНАРОДНИ ДОГОВОРИ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНАТА СИГУРНОСТ, ПО КОИТО РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ Е СТРАНА
Докторант Диляна Йорданова 269

ДЕКАРБОНИЗАЦИЯ И ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ В БЪЛГАРИЯ: ДИНАМИКА И ВЗАИМОВРЪЗКИ В КОНТЕКСТА НА ЗЕЛЕНИЯ ПРЕХОД
Докторант Иван Спасов 277

СИТУАЦИОНЕН АНАЛИЗ НА БАНКОВОТО ЖИЛИЩНО КРЕДИТИРАНЕ В БЪЛГАРИЯ – РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТИ
Докторант Инна Борозенкова 284

ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО НА ПАРИЧНИТЕ ПОТОЦИ И ЛИКВИДНОСТТА В ERP/BI СРЕДАТА: МЕХАНИЗМИ, ЕФЕКТИ, УСЛОВИЯ ЗА УСПЕХ
Докторант Кирил Пенев 292

КРИПТОВАЛУТИТЕ КАТО ПЛАТЕЖНО СРЕДСТВО: ИКОНОМИЧЕСКА ЛОГИКА, ОГРАНИЧЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВИ
Докторант Красимир Иванов 299

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА АНТИИНФЛАЦИОННАТА ПАРИЧНА ПОЛИТИКА НА ФЕДЕРАЛНИЯ РЕЗЕРВ И ЕЦБ (2021-2025)
Докторант Кристиян Варамезов 307

ОРГАНИЗАЦИОННО-ИКОНОМИЧЕСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ДОПЪЛНИТЕЛНОТО ДОБРОВОЛНО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ В НЯКОИ СТРАНИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Докторант Кристияна Милинова 316

РАЗВИТИЕ НА ПРЕДЯВЕНИТЕ ПРЕТЕНЦИИ КЪМ ГАРАНЦИОННИЯ ФОНД, СВЪРЗАНИ СЪС ЗАСТРАХОВКА „ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ НА АВТОМОБИЛИСТИТЕ“
Докторант Максим Колев 324

СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ НА ФАРМАЦЕВТИЧНИЯТ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ
Докторант Маргарита Кръстева 331

ТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА TGARCH МОДЕЛА ЗА ОЦЕНКА НА ПАЗАРНИЯ РИСК
Докторант Петър Джелепов 337

СРАВНИТЕЛНА ОЦЕНКА НА ШЕСТТЕ НАЙ-ГОЛЕМИ ПЕТРОЛНИ КОМПАНИИ В СВЕТА ЧРЕЗ ПАЗАРНИ МУЛТИПЛИКАТОРИ P/B, P/IOS И P/E
Докторант Ралица Иванова 342

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ФИНАНСОВОТО УПРАВЛЕНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПРОЕКТИ, ПОРОДЕНИ ОТ РАЗЛИЧИЯ В ТЪЛКУВАНЕТО НА ПРОГРАМНИТЕ ИЗИСКВАНИЯ
Докторант Славейко Славков 348

СУРОВИННАТА БАЗА В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ КАТО ПРЕДПОСТАВКА ЗА ИНВЕСТИЦИОННА АКТИВНОСТ В МЕСОПРЕРАБОТВАТЕЛНИЯ СЕКТОР
Докторант Юли Станков 356

ДИГИТАЛНИТЕ РАЗПЛАЩАНИЯ И УПРАВЛЕНИЕТО НА ЛИЧНИЯ БЮДЖЕТ ПРИ СТУДЕНТИТЕ
Студент Галя Тулина 363

ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПАЗАРИ ПРЕДИ И СЛЕД ЕВРОТО: СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА БАЛТИЙСКИТЕ СТРАНИ И ИЗВОДИ ЗА БЪЛГАРИЯ
Студент Ивайло Василев 369

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, ОДИТ, СТАТИСТИКА И МАТЕМАТИКА

ЗА ОСНОВОПОЛОЖНИКА НА СВИЩОВСКАТА АКАДЕМИЧНА СЧЕТОВОДНА ШКОЛА - ПРОФЕСОР ГОСПОДИН ТОШЕВ
Проф. д-р Атанас Атанасов 381

УСТОЙЧИВОСТ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ И КАЧЕСТВО НА ОТЧЕТНАТА ИНФОРМАЦИЯ
Prof. Dimitrios P. Petropoulos, PhD, доц. д-р Галина Чиприянова 386

SEMI-TENSOR PRODUCT FOR FINITE GAMES WITH DETERMINISTIC STRATEGY DYNAMICS: A TUTORIAL
Prof. Renato De Leone, PhD..... 395

ОТЧИТАНЕТО НА УСТОЙЧИВОСТТА В БАНКИТЕ В БЪЛГАРИЯ – ФАКТОР ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ТЯХНАТА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ
Доц. д-р Венцислав Вечев 404

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧНИ АСПЕКТИ НА ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ В ОТЧЕТНОСТТА
Доц. д-р Галина Чиприянова 410

ВЪРХУ НЯКОИ АСПЕКТИ ПРИ ПРИЛАГАНЕ НА СИСТЕМАТА ЗА НАТРУПВАНЕ И ТРАНСФЕР НА КРЕДИТИ (ECTS) ПРИ ОБУЧЕНИЕТО ПО СЧЕТОВОДСТВО В ОКС „БАКАЛАВЪР“
Доц. д-р Галя Иванова – Кузманова..... 424

ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАГЛАСИТЕ НА СТУДЕНТИТЕ ПО СЧЕТОВОДСТВО КЪМ ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ В ОБУЧЕНИЕТО
Доц. д-р Даниела Александрова Георгиева..... 431

SUSTAINABILITY REPORTING IN THE PUBLIC SECTOR: INTERNATIONAL FRAMEWORKS, SECTOR-SPECIFIC CHARACTERISTICS AND PROSPECTS FOR BULGARIA
Доц. д-р Диана Папраданова..... 440

ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ В СИСТЕМИТЕ ЗА АВТОМАТИЗИРАН КОНТРОЛ ВЪРХУ АВТЕНТИЧНОСТТА НА ЕВРОБАНКНОТИТЕ
Доц. д-р Зорница Ганчева 448

ГОТОВИ ЛИ СМЕ ЗА ОБЪРНАТО ПРЕПОДАВАНЕ ПО СЧЕТОВОДСТВО?
Доц. д-р Ива Монева 456

СТАНДАРТИЗИРАН ПОДХОД ЗА ПРЕДСТАВЯНЕ И ОПОВЕСТЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ ЗА ФИНАНСОВИТЕ РЕЗУЛТАТИ ОТ ДЕЙНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА
Доц. д-р Иван Андреев..... 465

НЕСТАНДАРТНО ПРИЛОЖЕНИЕ НА КЛАСИЧЕСКИ ТЕХНИКИ ЗА ДЕТЕРМИНИРАН ФАКТОРЕН АНАЛИЗ
Доц. д-р Красимир Кулчев, гл. ас. д-р Галя Кушева 473

АНАЛИЗ НА ДИНАМИКАТА И СТРУКТУРАТА НА ЕМИСИИТЕ НА ВРЕДНИ ВЕЩЕСТВА В АТМОСФЕРАТА В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Красимира Славева..... 479

РАЗХОДИТЕ ЗА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ ПО ФУНКЦИИ В БЪЛГАРИЯ – ДИНАМИКА, СТРУКТУРА И ЕВРОПЕЙСКИ СРАВНЕНИЯ
Доц. д-р Маргарита Шопова 489

ЦЕНТРАЛИЗИРАНОТО МИТНИЧЕСКО ОФОРМЯНЕ В ЕС – МИТ ИЛИ РЕАЛНОСТ
Доц. д-р Момчил Антов 499

СЧЕТОВОДНО ТРЕТИРАНЕ НА УСТОЙЧИВИТЕ ИНВЕСТИЦИИ В КОНТЕКСТА НА ТАКСОНОМИЯТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Доц. д-р Николина Грозева 507

ЗНАЧЕНИЕ НА НЕФИНАНСОВАТА (ЕКОЛОГИЧНА) ИНФОРМАЦИЯ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ФИНАНСОВА УСТОЙЧИВОСТ В АГРАРНИЯ СЕКТОР
Доц. д-р Павлина Димитрова 513

ДИГИТАЛНА КОХЕРЕНТНОСТ НА КОНТРОЛНАТА СИСТЕМА: ПЪТ КЪМ ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНАТА ФРАГМЕНТАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пепа Стойкова, Мариета Спасова 521

ДИНАМИЧНА КЛАСИФИКАЦИЯ НА ОБЛАСТИТЕ В БЪЛГАРИЯ СПОРЕД ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ЛЕКАРСТВЕНИ ПРОДУКТИ, ЗАПЛАЩАНИ ОТ НЗОК
Доц. д-р Пламен Петков 526

ПРОФЕСИОНАЛНАТА ПРЕЦЕНКА В СЧЕТОВОДСТВОТО И СВЪРЗАНИТЕ С НЕЯ РИСКОВЕ: ПРОЯВЛЕНИЯ И ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ
Доц. д-р Радосвета Йорданова Кръстева-Христова 537

ПО ВЪПРОСА ЗА РЕНТАБИЛНОСТТА, ЛИКВИДНОСТТА И ОБРЪЩАЕМОСТТА НА ТЕКУЩИТЕ АКТИВИ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО /МЕТОДИКА И МЕТОДОЛОГИЯ ЗА АНАЛИЗ/
Доц. д-р Росица Иванова 549

ПАРАДОКСИТЕ НА СЧЕТОВОДСТВОТО И СЧЕТОВОДНИТЕ ПРИНЦИПИ
Доц. д-р Светлозар Стефанов 557

ИНТЕГРИРАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА В ОДИТА: МССУ 5000 И ТРАНСФОРМАЦИЯТА НА ОДИТОРСКАТА ПРОФЕСИЯ
Доц. д-р Силвия Костова 566

ИЗСЛЕДВАНЕ НА СТРУКТУРНАТА ДИНАМИКА НА ВЪГЛЕРОДНИТЕ ЕМИСИИ В АТМОСФЕРАТА
Доц. д-р Стела Касабова 574

СТРАТЕГИЧЕСКО УПРАВЛЕНСКО СЧЕТОВОДСТВО И ИНФОРМАЦИОННО ОСИГУРЯВАНЕ НА УСТОЙЧИВАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА БИЗНЕСА
Доц. д-р Галина Чиприянова, Цветелина Яламова, докторант 582

КОНТРОЛ И УПРАВЛЕНИЕ НА ФИНАНСОВОТО ЗДРАВЕ НА МАЛКИТЕ ОБЩИНИ В БЪЛГАРИЯ – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Гл. ас. д-р Дияна Иванова 591

БИБЛИОМЕТРИЧЕН АНАЛИЗ НА ДАНЪЧНИТЕ ФОРМАЛНОСТИ И АДМИНИСТРАТИВНАТА ТЕЖЕСТ
Гл. ас. д-р Желью Желев 599

ОСОБЕНОСТИ ПРИ ВЪЗЛАГАНЕТО НА ИНСПЕКЦИОННА ДЕЙНОСТ ОТ ОРГАНИТЕ НА ДФИ
Гл. ас. д-р Надежда Цветкова..... 606

ТРАНСФОРМАЦИЯ НА СЧЕТОВОДСТВОТО В КОНТЕКСТА НА РАЗВИТИЕТО НА ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ
Гл. ас. д-р Ралица Данчева 613

ЕКОЛОГИЧНО УПРАВЛЕНСКО СЧЕТОВОДСТВО – КАК ДА ГО ИЗПОЛЗВАМЕ
Гл. ас. д-р Росен Колев 621

КРЕДИТНИЯТ АНАЛИЗ КАТО САМОСТОЯТЕЛНА НАУЧНА И УЧЕБНА ДИСЦИПЛИНА: ПРЕДМЕТ, МЕТОД И ИНФОРМАЦИОННА ОСНОВА В КОНТЕКСТА НА SAF-T
Д-р Петър Петров..... 629

КОЕФИЦИЕНТ НА КРИЗИСНА ЛИКВИДНОСТ (CLR) И ИНДЕКС ЗА СТАБИЛНОСТ (PSI) КАТО РАННИ СИГНАЛИ В КРЕДИТНИЯ АНАЛИЗ: МЕТОДИЧЕСКА РАМКА И ЕМПИРИЧНА АПРОБАЦИЯ
Д-р Петър Петров..... 637

ОТЧИТАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА В ОРГАНИЗАЦИИТЕ ОТ ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР В БЪЛГАРИЯ – НОРМАТИВНИ И ИНФОРМАЦИОННИ АСПЕКТИ
Докторант Веселина Тодорова..... 645

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ОСНОВНИТЕ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО, ИЗЧИСЛЕНИ ПОСРЕДСТВОМ ИКОНОМИЧЕСКИТЕ СМЕТКИ ЗА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО И СИСТЕМАТА ЗА ЗЕМЕДЕЛСКА СЧЕТОВОДНА ИНФОРМАЦИЯ
Докторант Гергана Павлова 657

НОРМАТИВНА РАМКА И АДМИНИСТРАТИВНИ ПРОЦЕДУРИ ПРИ ПРИЕМА НА ЧУЖДЕСТРАННИ СТУДЕНТИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Докторант Диана Маринкова..... 666

ДИНАМИКА И СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ИНДЕКСА НА ЧОВЕШКОТО РАЗВИТИЕ: МЯСТОТО НА БЪЛГАРИЯ В ЕВРОПА
Докторант Диана Мутафова 672

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ, ПОДХОДИ И МЕТОДИ ПРИ ИЗВЪРШВАНЕТО НА СЪДЕБНО-СЧЕТОВОДНИ ЕКСПЕРТИЗИ
Докторант Димитър Иванов..... 680

СЧЕТОВОДСТВОТО В СЪВРЕМЕННАТА ИНФОРМАЦИОННА СРЕДА
Докторант Дияна Попова 689

ВНЕДРЯВАНЕ НА ОТЧЕТНОСТТА ЗА УСТОЙЧИВОСТТА В ПРЕДПРИЯТИЯТА – ОРГАНИЗАЦИОННИ И ПРАКТИЧЕСКИ АСПЕКТИ
Докторант Ивайло Кънев..... 698

ПРИЛОЖЕНИЕ НА МАШИННОТО ОБУЧЕНИЕ ЗА ПРОГНОЗИРАНЕ НА НЕОБХОДИМИТЕ КОЛИЧЕСТВА АНТИДИАБЕТНИ ЛЕКАРСТВА
Докторант Иван Митков 706

ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ НА СЧЕТОВОДНИЯ ПЕРСОНАЛ И КАЧЕСТВОТО НА ОТЧЕТНАТА ИНФОРМАЦИЯ
Докторант Иван Николов 714

ФОРМИРАНЕ И ПРЕДСТАВЯНЕ НА ФИНАНСОВИЯ РЕЗУЛТАТ (ТЕОРЕТИЧНИ ПОДХОДИ, МЕЖДУНАРОДНИ И НАЦИОНАЛНИ СЧЕТОВОДНИ РАЗБИРАНИЯ)
Докторант Ивелина Панайотова 721

МЕТОДИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ НА БЕДНОСТТА –СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА АБСОЛЮТНИЯ, ОТНОСИТЕЛНИЯ И СУБЕКТИВНИЯ ПОДХОД
Докторант Нуридин Нуридин 731

ОТЧЕТНИЯТ ПРОЦЕС В ПРЕДПРИЯТИЕТО – СЪЩНОСТ, СТРУКТУРА И ОСНОВНИ ЕТАПИ
Докторант Пламена Николова 743

ОТЧЕТНОСТТА ЗА УСТОЙЧИВОСТ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ИНТЕГРИРАНО УПРАВЛЕНИЕ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО
Докторант Рая Темнялова 754

ОСОБЕНОСТИ НА КОНТРОЛА ВЪРХУ ЕВРОПЕЙСКИТЕ СРЕДСТВА ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ДИРЕКТНИТЕ ПЛАЩАНИЯ
Докторант Снежана Ясенова Парушева-Ламбева 764

КРЕДИТНИЯТ РЕЙТИНГ КАТО ФАКТОР ЗА УСТАНОВЯВАНЕ НА КРЕДИТОСПОСОБНОСТТА
Докторант Стоянка Бозвелиева 773

СЧЕТОВОДНАТА ПРОФЕСИЯ В КОНТЕКСТА НА ЕТИЧНИТЕ НОРМИ, ЕТИЧНА ПРЕЦЕНКА И ПРОФЕСИОНАЛНО РЕШЕНИЕ
Докторант Таня Димитрова Станева 780

ОСОБЕНОСТИ НА ВЗЕМАНИЯТА КАТО ОТЧЕТНИ ОБЕКТИ В ПЪТНОСТРОИТЕЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ
Докторант Цветелина Мишонова 789

СЧЕТОВОДСТВОТО В СЪВРЕМЕННАТА ИНФОРМАЦИОННА СРЕДА

Докторант Дияна Попова[1]

Резюме: *Актуалността на изследването се определя от нарастващото значение на счетоводната информация за управлението и от промените в информационната среда на предприятието. Целта е да се изяснят същността, функциите и ролята на счетоводството като информационна система и част от информационното осигуряване на предприятието. Тезата е, че развитието на информационната среда разширява информационната, аналитичната и управленската роля на счетоводството и създава условия за по-ефективно използване на счетоводната информация. Резултатите показват, че счетоводството изпълнява свързани отчетни, информационни, контролни, аналитични и управленски функции, като интегрирането на информационните потоци създава предпоставки за повишаване на своевременността, проследимостта и полезността на счетоводната информация.*

Ключови думи: *счетоводство, счетоводна информация, информационна система, управленска функция, информационна среда, ERP решения*

JEL: M41

ACCOUNTING IN THE CONTEMPORARY INFORMATION ENVIRONMENT

Doctoral student Diyana Popova

Abstract: *The relevance of the study is determined by the growing importance of accounting information for management and by changes in the enterprise's information environment. The aim is to clarify the nature, functions and role of accounting as an information system and as part of the enterprise's information support. The thesis is that the development of the information environment expands the information, analytical and managerial role of accounting and creates conditions for more effective use of accounting information. The results show that accounting performs interconnected reporting, information, control, analytical and managerial functions, while the integration of information flows creates conditions for improving the timeliness, traceability and usefulness of accounting information.*

Key words*: accounting, accounting information, information system, managerial function, information environment, ERP solutions*

JEL: M41

[1] d010124324 @uni-svishtov.bg, СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

1. Въведение

Счетоводството е част от информационната система на предприятието. То осигурява систематизирана информация за ресурсите, задълженията, приходите, разходите и резултатите от стопанската дейност. Чрез счетоводната система данните за извършените стопански операции се регистрират, обработват и обобщават в информация, предназначена за различни потребители.

Развитието на информационната среда променя начина, по който се създава и използва счетоводната информация. Електронната обработка, свързването на информационните потоци и автоматизирането на отделни счетоводни действия създават нови възможности за организация на счетоводната дейност. В същото време се повишават изискванията към своевременността, точността, проследимостта и полезността на информацията.

Тези промени поставят въпроса за ролята на счетоводството в цялостната информационна система на предприятието. Значението му се определя както от нормативно установените функции по финансовото отчитане, така и от възможностите за предоставяне на информация за анализа и управлението. Законът за счетоводството определя изискванията към текущото счетоводно отчитане, счетоводните системи и счетоводната информация. Концептуалната рамка за финансово отчитане свързва полезността на финансовата информация с нейната уместност и достоверно представяне, както и със сравнимостта, проверимостта, своевременността и разбираемостта.

Научните изследвания също открояват развитието на информационната и управленската роля на счетоводството. В тази връзка изследването насочва вниманието към счетоводството като система за създаване, обработване и представяне на информация и към мястото му в информационната система на предприятието. Разглеждането на тези въпроси създава теоретична основа за последващо изследване на възможностите за усъвършенстване на счетоводните процеси чрез съвременни информационни решения.

2. Същност, функции и роля на счетоводството в информационната система на предприятието

Счетоводството заема съществено място в информационното осигуряване на дейността на предприятието. То създава систематизирана информация за стопанските операции, ресурсите, източниците на финансиране, приходите, разходите и финансовия резултат. Чрез счетоводството данните за стопанската дейност придобиват определена форма и се превръщат в информация, която може да бъде използвана от различни потребители.

Същността на счетоводството се свързва с неговия предмет, метод и функции. То има собствен начин за наблюдение, измерване, регистриране, систематизиране и обобщаване на стопанските явления. Тези действия се осъществяват последователно и образуват взаимно свързана система. Получената информация представя настъпилите стопански операции и тяхното

отражение върху финансовото и имуществено състояние на предприятието. (Башева & Пожаревска, 2022)

Счетоводството има едновременно отчетна, информационна, контролна и аналитична функция. В съвременните условия все по-голямо значение придобива способността му да предоставя информация за оценка на постигнатите резултати и за подпомагане на бъдещи управленски решения. Т. Рупска разглежда счетоводството като основна отчетна информационна система и подчертава развитието на неговата аналитична и прогностична функция наред с традиционната информационна функция. (Рупска, 2010)

Информационната функция е свързана със създаването и предоставянето на информация за състоянието и развитието на предприятието. Тя започва с регистрирането на стопанските операции и завършва с представянето на обобщена информация. Между тези два момента се извършват редица действия по обработване, класифициране, оценяване, систематизиране и обобщаване на данните.

Така счетоводството може да се разглежда като система, която преобразува първичните данни за стопанските операции в информация с определено икономическо съдържание. Този процес има съществено значение за управлението. Ръководството се нуждае от информация за наличните ресурси, задълженията, приходите, разходите, финансовия резултат и паричните средства. Счетоводството осигурява голяма част от тази информация в систематизиран вид. (Душанов & Димитров, 2015)

Нормативната уредба също определя счетоводството като информационна система. Законът за счетоводството урежда изискванията към текущото счетоводно отчитане и счетоводните системи в предприятията, счетоводните документи и счетоводната информация, инвентаризацията и съхраняването на счетоводната информация. (Закон за счетоводството, Обн. ДВ. бр.95 от 8 Декември 2015 г., изм. ДВ. бр.67 от 24 Юли 2026 г.)

Законът поставя изискване предприятията да организират текущото счетоводно отчитане по начин, който осигурява хронологично регистриране на счетоводните операции, аналитична и обобщена информация и необходимата връзка между отделните счетоводни регистри. (Закон за счетоводството, Обн. ДВ. бр.95 от 8 Декември 2015 г., изм. ДВ. бр.67 от 24 Юли 2026 г.) Тези изисквания показват системния характер на счетоводството. Отделната счетоводна операция представлява част от по-широк информационен процес, който води до формиране на обобщена отчетна информация.

Счетоводната информация възниква на различни равнища на стопанската дейност. Първичните документи съдържат данни за конкретни стопански операции. Счетоводните регистри систематизират тези данни. Обобщените регистри представят информацията в по-общ вид. Финансовите отчети представят резултата от цялостната счетоводна обработка. Между отделните равнища съществува последователна връзка.

Тази връзка има значение за достоверността и проследимостта на информацията. Всеки обобщен показател следва да има основание в счетоводните записи. Всеки счетоводен запис следва да има основание в съответната стопанска операция и нейното документално удостоверяване. Така се изгражда информационна последователност от стопанското събитие до отчетния показател.

Качеството на тази информация определя в значителна степен нейната практическа стойност. Концептуалната рамка за финансово отчитане на Международния съвет за счетоводни стандарти определя целта на финансовото отчитане чрез предоставянето на полезна финансова информация на настоящи и потенциални инвеститори, кредитори и други потребители. Рамката определя уместността и достоверното представяне като основни качествени характеристики на полезната финансова информация. (Conceptual Framework for Financial Reporting, 2018)

Уместната информация има способност да влияе върху решенията на потребителите. Тя може да има прогнозна или потвърдителна стойност. Прогнозната стойност подпомага оценката на бъдещи резултати. Потвърдителната стойност позволява сравнение на предходни оценки с настъпилите резултати. Тези две характеристики показват връзката между счетоводната информация и процеса на вземане на решения.

Достоверното представяне изисква информацията да представя вярно икономическото явление, което има за цел да покаже. Концептуалната рамка свързва достоверното представяне с пълнота, неутралност и липса на грешки. Това изискване има пряко отношение към организацията на счетоводния процес, към качеството на счетоводните записи и към контрола върху информацията.

Счетоводството изпълнява и контролна функция. Чрез него се проследяват измененията в активите, пасивите, собствения капитал, приходите и разходите. Счетоводните записи дават възможност за съпоставяне на информацията и за установяване на отклонения. Контролната функция се проявява както при текущото отчитане, така и при приключването на отчетния период. (Лечева, 2024)

Контролната функция е свързана с информационната функция. Качествената информация изисква контрол върху нейното създаване, обработване и обобщаване. Контролът върху счетоводните записи подпомага достоверността на информацията. Контролът върху документите подпомага доказването на стопанските операции. Контролът върху регистрите подпомага пълнотата и проследимостта на данните. (Дурин & Дурина , 2016)

Аналитичната функция разширява приложението на счетоводната информация. Чрез анализа счетоводните данни се използват за оценка на финансовото състояние и резултатите от дейността. Анализът позволява да се установят измененията в приходите и разходите, динамиката на активите

и задълженията, ефективността на използваните ресурси и други характеристики на дейността.

Прогностичната функция има отношение към бъдещото развитие на предприятието. Счетоводната информация за минали и текущи периоди може да служи като основа за оценка на бъдещи резултати. В този смисъл счетоводството придобива значение и за планирането и управлението. Рупска поставя акцент именно върху аналитичната и прогностичната роля на счетоводството в съвременните условия. (Рупска, 2010)

Управленската функция на счетоводството се проявява чрез използването на информацията при вземане на решения. Управлението изисква информация за различни аспекти на дейността. (Roupska & Jolovski, 2022) Финансовите отчети дават обобщена картина. Текущата счетоводна информация позволява по-подробно проследяване на отделни процеси. Аналитичните справки предоставят възможност за оценка на конкретни дейности и резултати.

В тази връзка следва да се направи разграничение между счетоводството като система за създаване на информация и счетоводството като част от общата информационна система на предприятието. (Генов, 2009) Първото характеризира неговата вътрешна същност. Второто определя мястото му в цялостния информационен обмен в предприятието.

Информационната система на предприятието обхваща множество взаимосвързани дейности. Информация възниква при продажбите, доставките, производството, управлението на запасите, движението на паричните средства, трудовите отношения и други стопански процеси. Значителна част от тази информация има счетоводно отражение. Счетоводството обобщава данните и ги представя в съответствие с установените правила.

Тази особеност определя счетоводството като важен информационен компонент на предприятието. То получава информация от различни звена и я преобразува в счетоводни данни и показатели. Получената информация от своя страна се използва от ръководството и от други потребители. По този начин счетоводството участва в движението на информацията между различни части на предприятието. (Дочев, Чиприянова, & Георгиева, 2014)

Връзката между счетоводството и останалите информационни процеси има особено значение за качеството на отчетната информация. Данните за продажбите например имат отражение върху приходите, вземанията и паричните потоци. Данните за доставките се свързват със запасите, задълженията и разходите. Данните за трудовите възнаграждения намират отражение върху разходите и задълженията към персонала и бюджета.

Когато тези информационни връзки са добре организирани, данните могат да се използват последователно в различни процеси. Създадената информация се обработва и обобщава без излишно повторение. Това съкращава времето за обработка и улеснява контрола. Така организацията на

информационната система има пряко значение за ефективността на счетоводната дейност. (Лазарова, 2019)

Развитието на информационните технологии променя тази организация. Счетоводните данни все по-често се създават и обработват в електронна среда. Документите могат да се създават, получават, обработват и съхраняват по електронен път. Счетоводният софтуер позволява автоматизирано извършване на определени операции и бързо извличане на информация. (Дочев, Чиприянова, & Георгиева, 2014)

Тази промяна има и нормативно измерение. Законът за счетоводството урежда изискванията към счетоводните документи, счетоводната информация и счетоводния софтуер. (Закон за счетоводството, Обн. ДВ. бр.95 от 8 Декември 2015 г., изм. ДВ. бр.67 от 24 Юли 2026 г.) По този начин нормативната рамка признава информационния и технологичния характер на съвременното счетоводно отчитане.

В съвременната информационна среда счетоводството се развива от система, която основно регистрира настъпили стопански операции, към система, която предоставя информация за текущо наблюдение, анализ и управление. Това развитие не променя неговата основна същност. Променят се средствата, чрез които се създава и използва информацията.

Съществено значение придобива скоростта на информационния обмен. Управлението се нуждае от информация в подходящ момент. Данните за текущите приходи, разходи, вземания, задължения и парични средства имат по-голяма управленска стойност, когато са налични своевременно. В този смисъл информационната среда поставя нови изисквания към организацията на счетоводния процес.

Своевременността е и една от допълващите качествени характеристики на полезната финансова информация според Концептуалната рамка. (Conceptual Framework for Financial Reporting, 2018) Наред с нея се разглеждат сравнимостта, проверимостта и разбираемостта. Тези характеристики повишават полезността на информацията за потребителите.

Информационната среда влияе и върху професионалната работа на счетоводителя. Рутинните действия могат да бъдат подпомагани от програмни средства. Това създава повече възможности за анализ, контрол и професионална оценка. Счетоводителят все по-често работи не само с отделни документи и записи, а с информационни масиви, справки и взаимосвързани данни.

Тази промяна поставя по-високи изисквания към професионалните знания. Счетоводителят трябва да познава счетоводните правила и стандарти. Наред с това той трябва да разбира начина, по който се създава, обработва и съхранява информацията в използваната информационна система. Професионалната компетентност включва способност за оценка на получените данни и за установяване на несъответствия.

Особено значение придобива проследимостта на информацията. В една добре организирана система може да се установи произходът на конкретен счетоводен показател и последователността на действията, чрез които той е формиран. Това подпомага контрола, анализа и последващата проверка.

Съществена характеристика на съвременната информационна среда е и интегрирането на данните. Когато различните стопански процеси използват взаимосвързана информация, се създават условия за по-бързо обработване и по-добра координация. Счетоводството получава информация от други процеси, а резултатите от счетоводната обработка се използват от управлението и други звена.

Така се очертава преход от отделни информационни решения към взаимосвързана информационна среда. За счетоводството това означава потясна връзка между първичните данни, счетоводните записи, аналитичните справки и отчетността. За предприятието това означава по-добра основа за наблюдение и управление на стопанската дейност.

Тук се проявява и ролята на счетоводството като свързващо звено между стопанската дейност и управленската информация. (Дочев, Чиприянова, & Георгиева, 2014) Стопанските процеси създават данни. Счетоводството ги обработва и систематизира. Управлението използва получената информация за оценка и решения. Тази последователност показва значението на счетоводството за цялостното информационно осигуряване на предприятието.

Научното разбиране за счетоводството като информационна система получава допълнително основание от развитието на управленските потребности. Финансовата информация представя икономическите ресурси на предприятието, правата върху тях и измененията, породени от сделки и други събития. Именно чрез тази информация потребителите могат да оценяват финансовото състояние, резултатите и бъдещите възможности на предприятието.

Счетоводството следователно има двойна роля. От една страна, то осигурява нормативно изискуемото финансово отчитане. От друга страна, то създава информационна основа за управлението. Тези две направления са взаимно свързани. Качественото финансово отчитане създава надеждна база за анализ, а добре организираната счетоводна информация подпомага текущото управление.

Съвременната информационна среда поставя и ново разбиране за ефективността на счетоводството. Ефективността се свързва не само с правилното регистриране на стопанските операции. Тя включва времето за обработване, достъпността на информацията, възможностите за анализ, проследимостта на данните и ресурсите, необходими за получаването на отчетния резултат. (Дочев, Чиприянова, & Георгиева, 2014)

От тази гледна точка счетоводството може да се разглежда като система с няколко взаимосвързани равнища. Първото равнище обхваща събирането и регистрирането на данни. Второто включва тяхното обработване и систематизиране. Третото обхваща обобщаването и представянето на информацията. Четвъртото е свързано с анализа и използването на информацията за управленски цели.

Тази последователност показва, че счетоводната система има значение далеч отвъд техническото записване на стопански операции. Нейната основна стойност се проявява в способността да превръща разнообразните данни от стопанската дейност в подредена и полезна информация.

В този смисъл информационната функция представлява основа за останалите функции на счетоводството. Контролът използва счетоводната информация за проследяване и проверка. Анализът използва информацията за оценка. Управлението използва информацията за вземане на решения. Отчетността представя резултатите от извършената обработка.

Развитието на информационните технологии създава условия тези функции да бъдат изпълнявани по-тясно свързано. Автоматизираното обработване може да съкрати времето между възникването на стопанската операция и получаването на информацията за нея. Интегрирането на данните може да улесни връзката между счетоводството и останалите процеси. Автоматизираните проверки могат да подпомогнат контрола върху данните. (Рупска, Дигитализацията на счетоводните системи в предприятията в Република България – предимства и недостатъци, 2025)

Това развитие поставя въпроса за следващия етап в усъвършенстването на счетоводната система. Когато предприятието използва множество взаимосвързани информационни процеси, отделното счетоводно решение постепенно се превръща в част от по-широка система. Необходимостта от единно информационно пространство създава предпоставки за интегриране на счетоводството с основните стопански процеси.

Именно тук се открива връзката между същността на счетоводството като информационна система и възможностите на съвременните интегрирани информационни решения. Тяхното значение произтича от потребността информацията да се създава еднократно, да се обработва последователно и да бъде достъпна за различните процеси според техните информационни потребности. (Лазарова, 2019)

Следователно развитието на счетоводството в съвременната информационна среда се определя не само от промяната на техническите средства. То се свързва с промяна в организацията на информационните потоци, в начина на обработване на данните и в използването на счетоводната информация. Основата остава счетоводната система и нейната способност да представя стопанската дейност чрез надеждна и полезна информация.

3. Заключение

Счетоводството следва да се разглежда като информационна система с ясно изразени отчетна, информационна, контролна, аналитична и управленска функции. Неговата роля в предприятието се определя от способността му да превръща данните за стопанската дейност в структурирана и полезна информация. Развитието на информационната среда разширява възможностите за обработване, свързване, контрол и използване на тази информация. Това създава естествена основа за последващо изследване на интегрираните информационни решения и на възможностите им за усъвършенстване на счетоводните процеси. Бъдещите изследвания могат да бъдат насочени към оценка на възможностите на интелигентните ERP решения за интегриране и автоматизиране на счетоводните процеси и за повишаване качеството на счетоводната информация.

Използвани източници

Conceptual Framework for Financial Reporting. (2018). Retrieved from IFRS Foundation : https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/conceptual-framework/?utm_source

Башева, С., & Пожаревска, Р. (2022). Нормативна уредба на счетоводството в Република България в годините на преход. *Счетоводството – наука, образование, практика. София: Издателски комплекс – УНСС*, 47-61.

Генов, С. (2009). *Счетоводство на предприятието.* Варна: ИК „Геа-Принт“.

Дочев, М., Чиприянова, Г., & Георгиева, Г. (2014). Възможности за изграждане на интегрирана счетоводна информационна система в практиката на предприятията. *Алманах научни изследвания*.

Дурин, С., & Дурина , Д. (2016). *Счетоводство на предприятието.* София: ФорКом.

Душанов, И., & Димитров, М. (2015). *Курс по счетоводство на предприятието.* София: Ромина.

Закон за счетоводството. (Обн. ДВ. бр.95 от 8 Декември 2015 г., изм. ДВ. бр.67 от 24 Юли 2026 г.).

Лазарова, В. (2019). Дигитализация и дигитална трансформация в счетоводството. *Икономически и социални алтернативи, № 2*, 97-108.

Лечева, И. (2024). *Вътрешен контрол и вътрешен одит.* София: Академично издателство – УНСС.

Рупска, Т. (2010). Акценти в проявлението на информационната функция на съвременното счетоводство. *Икономически алтернативи, № 3*, 74-82.

Рупска, Т. (2025). Дигитализацията на счетоводните системи в предприятията в Република България – предимства и недостатъци. *Диалог, № 3*.